

Zowel in Nederland als in Vlaanderen worden vanaf de jaren 1960 verschillende ontwikkelingsvraagstukken op verschillende manieren onderzocht. Het idee van actief burgerschap bij grotere betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkeling en gedeelde verantwoordelijkheid dan ook, het betrekken van burgers en overheid op voordelen hebben. Het zou de mogelijkheden of de sociale stijging. Het zou ook het verantwoordelijkheid met en het eigenaarschap van mensen. Ook zou betrokkenheid ontwikkeling omdat ze ondernemers stimuleert. Tot slot zou ook de Voorstanders zien er een mid overheid te overbruggen en z de overgang van een welvaartseconomie op vrijwilligheid en zelforganisatie van burgers bij ruimtelijk beleid de overheid beter kan inrichten en omdat ze de community verbetert (Tonkens 2006).

Participatie in ruimtelijke ontwikkeling. Dat komt omdat de overheid wordt zelforganisatie als een tegenstelling tussen Groot-Brittannië tot een tegenstelling tussen

Voorts is er gewoon ook mensen te betrekken. De afgelopen jaren in ruimtelijke ontwikkeling zijn mogelijkheden van sociale organisatie overheid steeds minder grip op

Pleidooi voor een afwachtende overheid

Beitske Boonstra

ONDEPZOFKER/ADVISEUR STEDELIJKE ONTWIKKELING,
INRICHTING EN RUIMTE, ING

◀ **Huidige participatie leidt tot impasses** ▶

Zowel in Nederland als in Vlaanderen worden vanaf de jaren 1960 bij ruimtelijke ontwikkelingsvraagstukken verschillende pogingen ondernomen om een actieve samenwerking tussen burgers en overheid op te zetten. Recentelijk kwam daar het idee van actief burgerschap bij. Dat gaat uit van de redenering dat grotere betrokkenheid bij ruimtelijk beleid kan resulteren in een gedeelde verantwoordelijkheid voor de stedelijke omgeving. Hoe dan ook, het betrekken van burgers bij ruimtelijk beleid zou vele voordelen hebben. Het zou de sociale cohesie, de integratie van minderheden of de sociale stijging van burgers positief beïnvloeden. Het zou ook het verantwoordelijkheidsgevoel voor, de identificatie met en het eigenaarschap van de fysieke omgeving doen toenemen. Ook zou betrokkenheid bijdragen aan de economische ontwikkeling omdat ze ondernemerschap, initiatief en co-investering stimuleert. Tot slot zou ook het politieke klimaat er wel bij varen. Voorstanders zien er een middel in om de kloof tussen burgers en overheid te overbruggen en zien in doorgedreven betrokkenheid de overgang van een welvaartsstaat naar een maatschappij gebaseerd op vrijwilligheid en zelfwerkzaamheid. De betrokkenheid van burgers bij ruimtelijk beleid doet het draagvlak voor beleid groeien, omdat de overheid beter kan inspelen op wensen en behoeften van burgers en omdat ze de communicatie over overheidsoptreden verbetert (Tonkens 2006).

bovendien in toenemende mate langs tijdelijke lijnen en volgens meervoudige en veranderende verbanden georganiseerd.

Aan de andere kant perken verminderde grondposities en gebrek aan financiële middelen de macht en invloed van de overheid in. Daardoor verkleint zowel de handelingsvrijheid als de legitimiteit voor eenzijdig overheidsoptreden en moeten ruimtelijk beleid en planning wel meer en meer vertrouwen op het "oplossend vermogen van de civiele maatschappij" (WRR 2005). De overheid kan het simpelweg niet meer alleen.

DRAAGVLAKMACHINE

De betrokkenheid van burgers neemt in de huidige praktijk van ruimtelijke ontwikkeling de vorm aan van participatie. De opkomst van participatie situeert zich begin jaren 1960, onder invloed van de democratiseringsbeweging. Dat resulteert aanvankelijk in het recht op informatie(-avonden) en inspraak(-procedures). Niet lang daarna weerklinkt al de eerste kritiek dat de nadruk te veel op procedures ligt en te weinig op het betrekken van burgers bij de inhoud van de plannen. In de jaren 1980 volgen de collaboratieve planning, coproductie en publiekprivate samenwerking (pps). Publieke partijen nodigen private en later ook burgerpartijen om de tafel en stemmen planvorming en ideeën op elkaar af. Critici vinden dat deze aanpak leidt tot eendelige procedures en ondoorzichtige achterkamertjespolitiek,

Participatie in ruimtelijk beleid levert zelden de gewenste gedeelde verantwoordelijkheid op. Dat komt omdat de overheid op elk moment de centrale rol blijft opeisen. Daardoor wordt zelforganisatie al snel als een "tegenmacht" gezien. Voorbeelden in Denemarken en Groot-Brittannië tonen evenwel aan dat zelforganisatie niet noodzakelijk tot een tegenstelling tussen publieke en particuliere belangen hoeft te leiden.

Voorts is er gewoon ook meer behoefte om burgers bij het beleid te betrekken. De afgelopen jaren is de verhouding tussen partijen in ruimtelijke ontwikkeling sterk gewijzigd. Door de toegenomen mogelijkheden van sociale organisatie en ideeënuitwisseling heeft de overheid steeds minder grip op de samenleving. Die maatschappij is

en dat de focus eenzijdig op korte termijnwinst voor de marktpartijen staat. Momenteel is een derde vorm van burgerbetrokkenheid in opkomst: het burgerinitiatief. Binnen bepaalde beleidslijnen worden burgers uitgenodigd ideeën in te dienen, waarna de overheid die uitvoert of financieel ondersteunt.

een
de
id

Ondanks de introductie van allerlei nieuwe participatievormen, blijft de kritiek legio. Sommigen bekritiseren participatie als niets meer dan een "draagvlakmachine" voor legitiem bestuur in een onzekere wereld (Woltjer 2002). Zeker is dat de resultaten van participatieve trajecten vaak te wensen over laten, zowel voor de

overheden als voor de betrokken burgers. Participatieve processen veranderen dikwijls niets aan de doelstellingen of de voornemens van de overheid en verbeteren de besluitvorming niet noodzakelijkerwijs. Participatieve procedures bereiken vaak niet de gewenste gezamenlijkheid en deelnemers zijn dikwijls ontevreden over de mate waarin ze zijn gehoord. Bovendien vormen deelnemers aan een participatief proces nooit een daadwerkelijke representatie van "het publiek" (Innes&Booher 2000). Hoewel participatieve processen in de loop van de jaren zijn veranderd, vinden ze iedere keer weer plaats op condities van de overheid, waardoor overheidsdoelstellingen leidend blijven. Wanneer de overheid tot een participatief traject overgaat, vinden tegelijkertijd drie inclusieve processen plaats.

Ten eerste is er een procedurele inclusie, waarin de overheid de processen en de condities vastlegt. Ten tweede is er een thematische inclusie, waarin de overheid haar doelstellingen en onderwerpen over het publiek uitrolt. Ten derde is er een geografische inclusie, waarbij de overheid een bepaald gebied als onderwerp van discussie aanwijst. Aangezien inclusie altijd leidt tot exclusie van andere dingen, mensen en onderwerpen die niet binnen de vooropgestelde definities, doelstellingen en doelgroepen vallen, zien we ook dat de overheid maar moeilijk kan omgaan met de diversiteit die naar de oppervlakte komt, wanneer ze actieve gesprekken met "de maatschappij" aangaat (Frissen 2007). Zodoende ontstaat langzamerhand een impasse in ruimtelijk beleid. Enerzijds neemt de legitimiteit van eenzijdig overheidsoptreden af, wat men tracht op te lossen door gebruik te maken van een instrument – participatie – waarbij de overheid zelf opnieuw de centrale actor is. Anderzijds is de overheid niet altijd even goed in staat om zich open te stellen voor initiatieven die spontaan vanuit de samenleving ontstaan en die relatief losstaan van beleidskaders. Overheden bepleiten dus wel de betrokkenheid van burgers en heten naar gedeelde verantwoordelijkheid te streven, maar verwachten daarbij helaas vaak dat de deelnemende actoren uiteindelijk slechts het overheidsbeleid uitvoeren (Schaap en Van

Twist 1992). In een maatschappij die zich niet vanuit één perspectief laat aansturen, blijft de overheid vasthouden aan een instrumentarium dat de overheid als actor centraal stelt. Zo leidt participatie eerder tot impasse dan tot de gewenste, tussen burgers en overheid gedeelde verantwoordelijkheid.

Protestgroepen en groepen burgers die alternatieve plannen uitwerken, staan niet los van het overheidshandelen maar zijn er juist innig mee verbonden.

FOTO: MARGARET WILKINSON/REUTERS

ONAFHANKELIJ

Om tot een relatie komen die wel tot dynamiek van de overheid geheel ontkennen vaken, maar wel voor waarde van initiatie

Daarbij kan zelf voort uit de gedachte dat er voortdurend moeten spontane patronen naar boven drijven opkomen en ontstaat satio genoemd. Met bedoeld: initiatieve menleving zelf ontwerpen die zowel p bonden kunnen zijn en dus los van over-processen zijn geoin stedelijke ruimtelijke nadrukkelijk niet op die alternatieve plar van het overheidsha Ik heb het wel overheid vormen – en er

Deze benadering den ook oneindig ve als burgers) ruimtel al, 2006). Ruimtelijk dachtte in toenemen Maar de organisatie beeld van de overheid naar voren waarom en belang (en op eigen bijdragen. Om omdraaien en niet l.

In Groot-Brittannië houden "Business Improvement Districts" (BID) zich bezig met de aanleg van straten en de plaatsing van beveiligingscamera's.
PIETRO EGONOFFO

ONAFHANKELIJKE NETWERKEN

Om tot een relatie tussen burgers en ruimtelijke ontwikkeling te komen die wel tot gedeelde verantwoordelijkheid leidt, en dus te komen tot een planningsbenadering die veel meer aansluit op de dynamiek van de hedendaagse maatschappij, moeten we voorbijgaan aan de overheid als centrale actor. Daarbij pleit ik niet voor het geheel ontkennen van de rol van de overheid in planningsvraagstukken, maar wel voor een serieuze overweging van de toegevoegde waarde van initiatieven buiten de overheid om.

Daarbij kan zelforganisatie van nut zijn. Zelforganisatie komt voort uit de gedachte dat onze maatschappij complex is - in de zin dat er voortdurend beweging en interactie is tussen oneindig veel elementen (plekken, mensen, instituties). Deze voortdurende beweging doet spontane patronen ontstaan en kan onvoorziene initiatieven naar boven drijven zonder dat één centrale partij die beheerst. Dat opkomen en ontstaan van patronen en initiatieven wordt zelforganisatie genoemd. Met zelforganisatie in stedelijke ontwikkeling wordt bedoeld: initiatieven die vanuit de samenleving zelf ontstaan, vanuit netwerken die zowel plaats- als themagebonden kunnen zijn, die autonoom en dus los van overheidsinstanties en

-processen zijn georganiseerd, maar die wel degelijk een rol spelen in stedelijke ruimtelijke veranderingsprocessen. Daarmee doel ik dus nadrukkelijk niet op protestgroepen en evenmin op groepen burgers die alternatieve plannen uitwerken: deze bewegingen staan niet los van het overheidshandelen maar zijn er juist innig mee verbonden. Ik heb het wel over netwerken die zich onafhankelijk van de overheid vormen - en er pas eventueel later verbindingen mee aangaan.

Deze benadering sluit aan bij de overtuiging dat naast overheden ook oneindig veel andere partijen en actoren (zowel bedrijven als burgers) ruimtelijke plannen maken (Kreukels 1985, Boelens et al. 2006). Ruimtelijkeorderingsambtenaren onderkennen deze gedachte in toenemende mate en proberen er ook naar te handelen. Maar de organisatie van de participatie is nog altijd gebaseerd op het beeld van de overheid als centrale actor. Op deze manier komt nooit naar voren waarom en wanneer burgers vanuit hun eigen motivatie en belang (en op eigen initiatief!) aan ruimtelijke ontwikkeling kunnen bijdragen. Om daar zicht op te krijgen, moeten we onze blik omdraaien en niet langer vanuit een overheidsperspectief naar de

samenleving kijken - van binnen naar buiten -, maar vanuit samenlevingsperspectief naar de overheid - van buiten naar binnen. (Boelens 2009). Het grote verschil tussen participatie en zelforganisatie is dat bij participatie het initiatief altijd en vooral bij de overheid ligt en dat bij zelforganisatie het initiatief overal in de maatschappij kan liggen - ongeacht wat de overheid nastreeft of verwacht. Met zelforganisatie in stedelijke ontwikkeling gaat het dus niet langer om het betrekken van burgers bij beleid (door middel van inclusie), maar om het ruimte geven aan en betekenisvol verbinden van initiatieven uit de samenleving.

In de huidige constellatie waarin de overheid nog altijd als centrale actor optreedt, is het moeilijk om dergelijke initiatieven niet als "tegenmacht" te zien. Er zijn echter ook voorbeelden waarin zelforganisatie niet noodzakelijk tot een tegenstelling tussen publieke en particuliere belangen heeft geleid, maar juist tot succesvolle en duurzame verknoppingen. Ter illustratie licht ik twee voorbeelden toe: het coöperatief wonen in Denemarken en de autonome rol die ondernemers op zich nemen in het collectief beheren en ontwikkelen van hun bedrijfsomgeving in het Verenigd Koninkrijk. Deze voorbeelden tonen hoe bestaande instituties zich om initiatieven vanuit de samenleving heen kunnen buigen, zonder dat dit tot een ondermijning van het publiek belang leidt.

< Het burgerinitiatief is in opkomst >

COÖPERATIEF WONEN IN DENEMARKE

Een voorbeeld van zelforganisatie in stedelijke ontwikkeling vormen gemeenschappen die hun eigen vastgoed, leefomgeving en voorzieningen beheren. Dat kunnen hele gesloten gemeenschappen zijn die zich uit de maatschappij terugtrekken en hun eigen gang gaan, maar het kunnen ook open, democratisch georganiseerde en coöperatieve netwerken zijn. Van die laatste vinden we voorbeelden in Denemarken. Coöperatieve gemeenschappen (zoals boeren- of consumentencoöperaties), waarvan elk individueel lid ook een deel van de coöperatie bezit, zijn vrij gangbaar in de Deense maatschappij, (Busck and Poulsen 2008). Ook vormen van coöperatief wonen komen veelvuldig voor. Namen voor het coöperatieve wonen in Denemarken zijn "andelsbolig" (aandeelwoning), "bosfællesskab" (samenlevende woongemeenschap), "boligselskaber" (zelfbesturende woongemeenschap) en "boligforening" (woningcoöpera-

atieve processen
 f de voornemens
 niet noodzakelij-
 niet de gewenste
 tevreden over de
 zelnemers aan een
 esentatie van "het
 atieve processen
 iedere keer weer
 rheidsdoelstellin-
 articipatief traject
 zessen plaats.
 in de overheid de
 een thematische
 en onderwerpen
 rafische inclusie,
 werp van discus-
 lusie van andere
 e vooropgestelde
 ien we ook dat de
 siteit die naar de
 n met "de maat-
 it langzamerhand
 le legitimiteit van
 op te lossen door
 atie - waarbij de
 jds is de overheid
 voor initiatieven
 e relatief losstaan
 le betrokkenheid
 jkheid te streven,
 iemende actoren
 t (Schaap en Van
 appij die zich niet
 insturen, blijft de
 en instrumenta-
 or centraal stelt.
 tot impasse dan
 gers en overheid
 eid.

Colmore is een wijk in Birmingham die zich met haar kantoren, koffiebars en restaurants van het winkelgebied onderscheidt.

(REUTERS/ALAMY)

Het "Business Improvement District" (BID) moest voorkomen dat er concurrentie zou ontstaan tussen de nieuwe kantoorpanden in een ontwikkelingsgebied en de historische kantoorruimte in de oude wijk Colmore (Birmingham).

(REUTERS/ALAMY)

tie). Mensen die zich thuis voelen bij een bepaalde leefstijl, gedeelde voorzieningen en woonomgeving kunnen zich inkopen door eigenaar te worden van een appartement in een coöperatie. Bij vertrek verkopen ze dit appartement terug aan de coöperatie. Van winst profiteert bijgevolg de hele coöperatie. Het bestuur van de coöperatie wordt democratisch gekozen en de coöperatie beslist zelf over contributie, bestedingen, investeringen en ingrepen in het vastgoed (Mortensen and Seabrooke 2008).

Zowel in de steden als op het platteland bestaat een groot deel van de Deense woningvoorraad uit deze vormen van coöperatief wonen. Het systeem kent zijn oorsprong in de tweede helft van de 19de eeuw. Arbeiders beginnen hun eigen huisvesting en voorzieningen te organiseren, waarna de Deense overheid een institutioneel arrangement treft waardoor deze groepen ook hun eigen beheer en bestuur kunnen voeren. Als begin twintigste eeuw de Deense huurmarkt instort en veel vastgoedeigenaren hun bezit verwaarlozen, stelt dezelfde regeling de huurders in staat om "hun" vastgoed in eigen – collectief – bezit te nemen. Bij het tegengaan van de woningnood na de Tweede Wereldoorlog wordt coöperatief wonen gestimuleerd omdat deze vorm van bouwen veel transactiekosten uitspaart en dus sneller en goedkoper is (Richman 1995). Ook nu nog worden veel nieuwbouwprojecten volgens het coöperatieve principe ontwikkeld, waarbij de toekomstige bewoners al bij aanvang opdrachtgever zijn en later ook het beheer en onderhoud aansturen. Bij de ontwikkeling van een coöperatief woonproject kunnen de specifieke wensen ten aanzien van kwaliteit, inrichting, voorzieningen en mate van gemeenschappelijkheid worden vastgelegd. Sommigen gaan zelfs zo ver dat er naast werkruimtes en gemeenschapsruimtes ook kinderopvang, eetzalen en bibliotheken zijn. De keuzes die hierin worden gemaakt zijn vervolgens weer leidend voor de gemeenschap die zich in de loop van de tijd ontwikkelt (want nieuwkomers kiezen bewust voor deze specifieke woonvorm). De coöperatie groeit nooit uit tot een zelfstandig opererend instituut, maar blijft lokaal bestuurd door de bewoners van de betreffende bouweenheid: een appartementsgebouw of een kleine cluster van huizen.

op de tegenstelling participatie/zelforganisatie. In Almere geeft de gemeente kavels uit, waarop nieuwe bewoners collectief particulier opdrachtgeverschap moeten toepassen, omdat dit nou eenmaal in het ontwerp van een nieuwe wijk is vastgelegd. Burgers voeren dus zelf het beleid van de overheid uit. Bij de Deense vorm van coöperatief wonen ligt het initiatief altijd en alleen bij de gemeenschap zelf. Mits die aan bepaalde marginale voorwaarden voldoet (interne democratische legitimering, basis van vrijwilligheid, openheid van organisatie) is de overheid slechts dienstverlenend om de plannen van de gemeenschap uitgevoerd te krijgen.

BEHEER BEDRIJFSOMGEVING

Een ander voorbeeld van hoe zelforganisatie tot stand komt, zijn de Britse ondernemers die in het collectief beheren en ontwikkelen van hun bedrijfsomgeving een autonome taak op zich nemen. Dit doen zij in zogenaamde BIDs ("Business Improvement Districts"). Het BID-concept is in de jaren 1970 in Canada en de Verenigde Staten ontstaan en pas recentelijk naar Europa overgewaaid. Hoewel BIDs de laatste jaren in meerdere Europese landen mogelijk zijn gemaakt, nemen ze nergens zo'n hoge vlucht als in het Verenigd Koninkrijk. Sinds de wetgeving van 2004 het oprichten van een BID toelaat, worden er gemiddeld twintig per jaar gesticht. Momenteel zijn er rond de 120, verspreid over het hele koninkrijk. Dat is aanzienlijk, vergeleken met andere Europese landen, waar soms maar drie of vier BIDs bestaan. Het concept van de BID sluit dan ook goed aan bij de toch al actieve rol die Britse ondernemers op zich nemen in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. Bovendien laat het een grote vrijheid aan ondernemers om zelf hun organisatievorm te kiezen (Lloyd en Peel 2008).

Een BID is een samenwerkingsverband tussen ondernemers met als doel gezamenlijk te investeren in de bedrijfsomgeving, additioneel aan gangbare overheidsdiensten. Het initiatief ligt bij

Deze vorm van wonen en woningontwikkeling lijkt sterk op het ook door de stad Almere gestimuleerde, collectief particulier opdrachtgeverschap. Maar er is een cruciaal verschil, dat wederom betrekking heeft

de ondernemers ze voorstel uit, dat be- (alle ondernemers groep?), wat de geografie de BID wordt, well de doelstellingen er krijgt. Dit voorstel mers voorgelegd. B in lokale wetgeving van vijf jaar, waarna moeten worden vo

De activiteiten ook die afhankelijk Sommige BIDs rich organiseren van net stap verder door samenlijkt te regelen, beleid naarmate ze en veilig." "toegank gaan relatief ver in r te maken en uit te autoriteiten in het ; beïnvloeden. (zie o

Nederland heel BIDs mogelijk te m geenszins storm. Degen, is dat het Nede invulling toelaat: de principes een BID r gamma Pact op Z lag het initiatief bij Opnieuw gaat het h (ruimtelijke kwalite waarvan de overh uitgevoerd.

KERNREFERENTIES > B
Whitink (2006), *Planning zo uitgevoert* (10), Rotterdam
"The dark side of planning" 397
Frisen, Paul (2007), *for collaborative planning*, I (1985), *Planning als spelge v New Contractualism?*, in: M L.L.C.
Richman, Neal (1995), *History of the Cooperative*, I (Klijnen I. Koppelman (eds.), 7

De opkomst van participatie situeert zich begin jaren 1960, onder invloed van de democratiseringsbeweging. Dit resulteert aanvankelijk in het recht op informatie(avonden) en inspraak(-procedures).

(STONC NEDERLANDS BUREAU)

AFWACHTENDE OVERHEID

De voorbeelden van de "Andelsbolig" en de BID kunnen paradoxaal lijken ten opzichte van de eerder gegeven definitie van zelforganisatie. Het gaat hier immers om wetgeving, en die wordt tenslotte nog altijd door de overheid vastgelegd. Een ondernemersgroep of een woongroep worden als zelforganisaties direct geïnstitutionaliseerd, door de BID of de "Andelsforeniner". Toch zijn het goede voorbeelden van het bovengestelde dilemma – hoe gedeelde verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ontwikkeling creëren zonder dat de overheid de centrale actor is? In beide gevallen gaat het immers om wetgeving die zelforganisatie niet verplicht maakt en evenmin bepaalde initiatieven wil uitlokken, maar simpelweg om wetgeving die initiatieven in de samenleving snel, eenvoudig en zonder al te veel afwegingen laat uitvoeren. Deze voorbeelden laten zien hoe bestaande instituties zich om initiatieven vanuit de samenleving heen kunnen buigen, zonder dat dit tot een ondermijning van het publiek belang leidt.

Vergelijkbare voorbeelden komen ook incidenteel voor in Nederland. Helaas leidt dat niet altijd tot robuuste vormen van zelforganisatie, omdat vroeg of laat de overheid toch weer het initiatief naar zich toetrekt en een (alles-)bepalende rol op zich neemt. En zoals gezegd, is planning – en daarmee ook participatie – nog altijd gebaseerd op de gedachte dat de overheid als centrale actor ruimtelijke processen beheerst. De zoektocht naar een gedeelde verantwoordelijkheid betekent daarentegen juist: niet langer naar macht(-sverdeling) kijken, maar naar het verbinden en creëren van betekenis, waarmee een gedeelde verantwoordelijkheid daadwerkelijk tot stand komt. Dit is dan ook geen pleidooi tegen een plannende overheid, maar een pleidooi voor een afwachtende en faciliterende overheid.

de ondernemers zelf. Zij werken een BID-voorstel uit, dat beschrijft wie participeert (alle ondernemers of slechts een specifieke groep?), wat de geografische afbakening van de BID wordt, welke organisatiestructuur die zal aannemen, wat de doelstellingen en de projecten worden en welke looptijd de BID krijgt. Dit voorstel wordt ter stemming aan de betrokken ondernemers voorgelegd. Bij goedkeuring vindt de verankering van de BID in lokale wetgeving plaats. Een BID heeft een maximale looptijd van vijf jaar, waarna de BID en zijn structuur opnieuw ter stemming moeten worden voorgelegd (Berg 2007).

De activiteiten van een BID kunnen sterk uiteenlopen, omdat ook die afhankelijk zijn van de keuze van de groep ondernemers. Sommige BIDs richten zich uitsluitend op bedrijfsvoering, zoals het organiseren van netwerkactiviteiten en trainingen. Andere gaan een stap verder door samen in te kopen of marketing en promotie gezamenlijk te regelen. Een BID komt dichterbij de buurt van ruimtelijk beleid naarmate ze zich meer bezighoudt met de thema's "schoon en veilig", "toegankelijkheid" of "omgevingskwaliteit". Sommige BIDs gaan relatief ver in ruimtelijk beleid door zelf ontwikkelingsplannen te maken en uit te voeren, en door in samenwerking met andere autoriteiten in het gebied het ruimtelijk beleid van de omgeving te beïnvloeden. (zie ook: www.ukbids.com)

Nederland heeft in 2009 een experimenteerwet ingevoerd om BIDs mogelijk te maken. Met het aantal aanvragen loopt het echter geenszins storm. De reden die de ondernemers hier zelf voor aandragen, is dat het Nederlandse concept slechts een zeer beperkte eigen invulling toelaat: de wet legt min of meer vast aan welke organisatieprincipes een BID moet voldoen. In Rotterdam zijn binnen het programma Pact op Zuid verschillende BIDs opgericht, maar hiervoor lag het initiatief bij de lokale overheid en niet bij de ondernemers. Opnieuw gaat het hier meer om een beleidsprincipe van de overheid (ruimtelijke kwaliteit op bedrijventerreinen of ondernemerszones) waarvan de overheid wil dat het voort door ondernemers wordt uitgevoerd.

KERNREFERENTIES Berg, Bruce F. (2007), "Governance Gotham – New York City Politics" Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey and London ■ Boelens, Luuk (ed.), T. Spit, B. Wissink (2006), "Planning zonder overheid – een toekomst voor planning", uitgeverij 010, Rotterdam ■ Busck, Steen and Henning Poulsen (ed.) (2008), "Danmarks historie – igruddræk", Aarhus Universitetsforlag, Århus (second revised edition) ■ Flyvbjerg B. 1996, "The dark side of planning: rationality and irrationality", in Explorations in Planning Theory Eds S.J. Mandelbaum, L. Mazza, R.W. Burchell (Rutgers University Press, New Brunswick, NJ) pp 383 – 397 ■ Fissen, Paul (2007), "De staat van verschil – een kritiek van de gelijkheid" Van Gennep B.V., Amsterdam ■ Innes, J. and D. Booher (2000), "Planning Institutions in the Network Society: theory for collaborative planning", in: W. Salet and A. Faludi (eds.), "The Revival of Strategic Spatial Planning", Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, Amsterdam: 175-89 ■ Kreukels, Anton (1985), "Planning als spiegel van de westerse samenleving" Beleid en Maatschappij 12 ■ Lloyd, Greg and Peel, Deborah (2008), "From Town Center Management to the BID Model in Britain: Towards a New Contractualism?", in: Morçöl, Göktağ, Hoyt, Lorlene, Meek, Jack W., Zimmerman, Ulf (ed.), "Business Improvement Districts – Research, Theories, and Controversies" Taylor and Francis Group, LLC. ■ Richman, Neal (1995), "From Worker Cooperatives to Social Housing: the Transformation of the Third Sector in Denmark", in: Hesklin, Allen David and Leavitt, Jacqueline (eds.), "The Hidden History of the Cooperative", Davis, California: Cooperative Center University of California ■ Schaaap, L. & M. Van Twist (1992), "The dynamics of closedness in policy networks" in: W. Kicken, E. Klijn en J. Koppenjan (eds.), Managing Complex Networks ■ Woltjer, Geert (2002) De economische manier van denken, Bussum: Coutinho ■ www.ukbids.com – laatst geraadpleegd: 19-11-2009